

Ne töröljék el végképp a múltat

A Nyilvánosság Klubban az ügynöktörvényről

MH-információ

Ha az egykori állambiztonsági szolgálat törvénysértő módon összegyűjtött dokumentumait a hatalom elzárja, az ellenőrzés alá vont személyek információs önrendelkezési jogának biztosítását próbaperekkel is ki kell kényszeríteni – hangzott el szombaton a Nyilvánosság Klub által rendezett vitán. Az átvilágítás szükségességét, illetve annak alkotmányosságát viszont egyesek kétségbe vonták.

Az elmúlt öt esztendőben sem sikerült megalapozni az átvilágítás törvényességét – jelentette ki Szente Zoltán alkotmányjogász. Hangsúlyozta: az állam semlegességének elvét sértené, ha visszamenőleges hatállyal minősítené a polgárok korábbi cselekedeteit, s azokhoz joghátrányokat fűzne. Az ügynöktörvény kapcsán az Alkotmánybíróság ugyan kísérletet tesz arra, hogy megalapozza egyes személyes adatok közérdekű adattá nyilvánításának feltételeit, ám következetlenül jár el. Ha ugyanis törvénysértőnek tekinti a volt állambiztonsági szolgálat szt-tisztjeinek vagy besúgóinak tevékenységét, s elfogadja, hogy bizonyos esetekben erről a közvélemény tájékoztatást kaphat, hasonlóképpen kellene eljárni a volt párttitkárokkal, tanácselnökökkel vagy rendőrségi vezetőkkel szemben is – vélekedett Szente. Majd hozzáfűzte: számos jogállami alapelvet azonban csak az 1989-es alkotmánymódosításban fektettek le, így a polgárok korábban aligha gondolhattak arra, hogy amikor az állambiztonsággal együttműködnek, törvénysértést követnek el. Mások viszont azt emelték ki, hogy a besúgóknak vagy a verőlegényeknek nem lehet menlevelet adni.

Halmi Gábor alkotmányjogász szerint az átvilágítást és az információs önrendelkezési jogot külön törvényekben kellene szabályozni. Ez utóbbi kapcsán viszont kérdéses, hogy milyen mélységben van jogunk megismerni azokat az adatokat, amelyeket az állam korábban a polgárokról gyűjtött. Halmi elfogadhatatlannak tartja, hogy a működő titkosszolgálatok kapjanak felhatalmazást a döntésre, mely iratokat adnak ki, illetve melyeket tartanak vissza. Nikolits István, a polgári titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter viszont elégedett ezzel a megoldással. A vitán ugyan a meghívás ellenére nem vett részt, de a Nyilvánosság Klubhoz címzett levelében kifejtette, hogy az aktuális nyilvántartások helyzetét a hatályos törvények megnyugtató módon szabályozzák.

Úgy tűnik, hogy a korábbi és a mostani kormány egyetért abban: a jelenlegi nemzedék nem érett meg rá, hogy a titkosszolgálatok iratait megismerhesse – mondta Varga László levéltáros. Am egyfajta jogfolytonosságot vállalnak azzal, ha deklarálják: a pártállam állambiztonsági apparátusa iratainak kiadása a ma működő titkosszolgálatok érdekeit veszélyeztetné – hangoztatta. Egyébként 1989-ben a több mint tízezer nyilvántartott ügynök közül mindössze hatszázat foglalkoztattak. Az átvilágítás kapcsán Varga László kiemelte, hogy a vizsgálódásnak nemcsak a III/III-as csoportfőnökségre, vagyis a belső reakció elleni szolgálatra, hanem a hírszerzésre, a kémelhárításra és a katonai elhárításra is ki kell terjednie, hiszen annak felelőssége sem kisebb, aki a magyar emigrációról vagy katonatársairól szolgáltatott adatokat. Mécs Imre SZDSZ-es parlamenti képviselő is ezt fogalmazta

meg. Az egykori ÁVH-s vezető, Farkas Vladimír felvetette, hogy szélesíteni kell a vizsgálódás körét. Így az ügynöktörvényben nem szerepel a HM katonapolitikai osztálya, melynek tagjai 1950-ig számos törvénysértés részesei voltak, és szerinte a mai magyar közélet több tagja állt kapcsolatban ezzel a szervezettel.

Eörsi István író szerint az átvilágítás ma nem nélkülözi a humor bizonyos jegyeit, hiszen „a miniszterelnök karhatalmista volt, a Ház elnöke pedig belügyminiszter-helyettesként segédkezett az állambiztonsági iratok egy részének bezúzásához”.

Eörsi egyébként úgy látja, hogy az ügynöktörvény dilemmái jogi úton feloldhatatlanok. A törvényhozónak ezért a legfontosabb feladata az, hogy maradéktalanul biztosítsa legalább az információs önrendelkezési jogot, amelynek nemcsak a megfigyeltekről őrzött adatokra, hanem a besúgók személyének megismerésére is ki kell terjednie.

Litván György történész konzervatív szent szövetségről beszélt, s utalt az elfogadhatatlan kontinuitás számos jelére is. Szerinte a hatalom cinikus ellenállását próbaperek sorával kell megtörni: bíróság előtt kell kezdeményezni, hogy az iratokat ne rejthessék el.

Lencsés Károly